

MADARAK ÉS AGARAK

„A háború könyörtelenül betör a gimnázium békés falai közé” — olvasom a filmről írott ismertetőben... A téma: a fiatalok és a háború — ha más, más töltéssel is — igen sok filmalkotót ihletett meg; a *Magasabb elv* című csehszlovák, az *Ötödikesek voltunk* című jugoszláv, *A nagy érettségi* című francia filmek jutnak a most látottakról eszembe. Talán azért, mert Georgi Sztojanov bolgár rendező filmje is felsorakoztatja e típusfilmek kellékeit: diáksínyek, eleinte naiv, izgalmas, játékszerű ellenállás, gonosz rendőrfőnök, csinos összekötő, bontakozó diákszerelm — s végül, mint felkiáltójel: az értelmetlen halál. Miben más mégis ez a film, miért érdemes beszélni róla, a hasonló hangolású ellenállási filmek sorában? Immár ismét tiszteletreméltó az a bátorság, mellyel a deheroizáló filmek áradatában hőseket mert bemutatni; pátosszal és kicsit érzékenyülve. S ami ennél is több: a filmben szereplő nagyon jó és nagyon rossz emberek el tudták hitetni magukat.

A meseszövésszokványos, a fordulatok előreláthatóak, mégis a szí-

vünkbe zárjuk a film diákszereplőit. Már a bevezető filmkockák, a jól érzékeltetett életképekkel: hatásos léggörré teremtenek. Egy kisváros hétköznapjait látjuk: a békés idillben fúvószenekar és verkli ringatja-mozgatja a korzózó polgárokat. Ezt a gyanús nyugodt képet az agarak hosszú, nyújtott léptei már izgalommal, nyugtalansággal töltik meg. A film furcsa udvariassággal, szinte etikettszerűen: már a legelején bemutatja a szereplőket. Gyors egymásutánban, látszólag békés mindennapjaikban. S ha a cselekmény még nem is: a váratlan vágások már izgalmat sejtetnek.

A film a második világháborúban játszódik; főszereplője néhány diák, aki ezekben a napokban rendszeresen találkozik, valahol a város szélén. Vidámak, olykor bohókásak, a vezérük Marxot olvasta fel nekik, és az Internacionálét éneklük. A film még mindig csak sejtet: nem tudjuk, hogy hőseink valóban a kommunista tanokért lelkesednek-e, vagy csak az izgalmas szituációért — amikor egy Marx kötetet fényképeztetik le magukat, vagy pedig sarló-kalapáccsal díszített sárkányt

eretnek egy városi előjáró szónoklata közben.

A játék — művészi meghökkenéssel — hirtelen drámává vált át. A gyerekek találkozásai egyre komolyabbak lesznek, vezetőjük egyre gondterheltebb, már felelősségteljes akciókra vállalkoznak, csatlakoztak az ellenállási mozgalomhoz, felnőtteknek való munkát végeznek: azt akarják, hogy legyen vége a háborúnak, és hogy sokan ismerjék meg a tiltott eszméket. De valaki leleplezi őket és a kisváros ijedt és kegyetlen rendőrkapitánya szörnyű vallatásokra fogja őket: az ügyész pedig halált követel a fejükre.

A film alig több, mint a története. A szokványosság ellenszeréül a rendező a filmidő felbontásával mutatja be az eseményeket. Hol a megkínzott diákokat látjuk, hol az ügyészt, amint a tükör előtt próbálgatja a bírósági tárgyalásra a hatásos gesztusokat, hol pedig — egyes ellenpontozással — a még békes diák-hétköznapokat. A fiata-

lok összejöveleinek bemutatásánál nyújt a legtöbbet a rendező. Ezek a jelenetek nélkülöznek minden teátralitást, rendkívül életszerűek, hitelesek.

A film sokat bír az operátor szimbólumteremtő képességére. A szépen megkomponált képek gyakran többet mondanak a lényegről, mint a szokványos párbeszéd. Mint egy halálraítélt világ statisztériája elűszik, ellibeg a kisváros cselekvésre, tiltakozásra képtelen közössége a valóban halálraítélt diákok előtt. A rendőrfőnök agarai pedig — mint a vérebeikkel védekező társadalom szimbólumai — továbbstátnak a korszón. De az égre madarak szállnak hirtelen.

A film forgatókönyvét Vaszil Akov írta *Akaszttottak lázadása* című elbeszéléséből. A hatásos filmzene Kiril Doncsev munkája. A filmet Viktor Csicsov fényképezte. Neki és a rendezőnek köszönhetjük, hogy egy szép, őszinte filmet láttunk.

GYARMATI KLÁRA

Jelenet a filmből

